

Bij Resonance / Johan Clarysse en Edith Ronse

De titel van deze tentoonstelling is niet toevallig, dat had u al door. Er is een grote mate van samengaan, van samenhang tussen het werk van de beide kunstenaars die hier exposeren. En ik heb het niet alleen over het vormelijke aspect, er is iets dat nog verder, nog dieper gaat. Het is overigens niet onbelangrijk om te weten dat het Johan Clarysse zelf is geweest die Edith Ronse voorstelde als mede-exposante. Hij kende haar niet, wel haar werk.

Johan Clarysse werkt al geruime tijd rond reeksen die hij betitelt met het adjectief 'suspicious' zoals in 'suspicious minds' of 'suspicious movements'. Het is een bijvoeglijk naamwoord dat we kunnen vertalen als 'verdacht, wantrouwig tegenover iets of iemand'. In de geest en het werk van Johan gaat om het dubbelzinnige aspect van de zaak. Een gezicht, een gebaar, een houding of zelfs maar een aanwezigheid kan op velerlei wijzen worden geïnterpreteerd. Op de zogenaamd sociale media doen er veelvuldig filmpjes de ronde waarin meestal bemoeizieke vrouwen de politie opbellen omdat iemand zich verdacht gedraagt, dat zijn dan meestal blanke dames die zichzelf als een belangrijke pijler van de gemeenschap betitelen en de verdachten zijn uiteraard zwarte jongelui die zich in hun buurt ophouden in een wagen die ze ongetwijfeld gestolen hebben want zo'n wagen kunnen zij zich toch onmogelijk veroorloven. We zijn in Amerika. Het zijn onderhoudende filmpjes in opeenvolgende afleveringen, naïef en rolbevestigend of tegengesteld. Ze zijn minder onschuldig dan je zou denken, ze maken mensen ook wantrouwig. Het is niet onverstandig om alert te zijn, laat dat wel duidelijk zijn. Maar iemand die wel in de omgeving 'past' kan minstens even gevaarlijk zijn of erger. Wij gaan nochtans heel spontaan af op het uiterlijk. Talloze experimenten hebben dat al bewezen.

Deze kunstenaar mag gerust een van de interessantste schilders van zijn generatie genoemd worden, een van die intrigerende kunstenaars die meer produceren dan een mooi schilderij. De beelden die Johan schildert zijn gelaagd, niet alleen in verf maar ook in betekenis. Ze zijn veel meer dan dat wat ze op het eerste gezicht prijsgeven, ze blijven voor de toeschouwer, de kijker zelf, een bron van inspiratie en toeschrijvingen. Want laat het tot ieder van u doordringen, Marcel Duchamp zegde het al: "De creatieve daad wordt niet door de kunstenaar alleen uitgevoerd, de toeschouwer brengt het werk in contact met de buitenwereld door de innerlijke kwalificaties ervan te ontcijferen en te interpreteren en daarmee levert hij zijn bijdrage aan de creatieve daad." Het werk van Johan Clarysse geeft u hiertoe in overvloed de gelegenheid.

Eerst en vooral is Johan een schilder. Elk schilderij is in de eerste plaats het aanbrengen van verf op een ondergrond, een doek, een paneel, dat is in feite een onderzoek dat nooit ten einde is. Elk schilderij van deze kunstenaar is niet zomaar de weergave van een beeld, het is een zoektocht naar de manier waarop en hoe het beeld dat hem voor ogen staat kan worden gerealiseerd. Dat beeld wijzigt ook tijdens het schilderen door ingrepen, bewust of onbewust, toevalligheden soms. De kunstenaar vertrekt van een gegeven, dat kan een foto of een tekening zijn, niet zozeer om dat beeld getrouw na te schilderen, dat doet hij juist niet. Het is eerder een houvast, een vertrekmodus die ten allen tijde kan worden losgelaten of weer kan opduiken. Het beeld dat wij zien is steeds een geschilderd beeld, nooit een nageschilderd beeld.

De schilderijen, de tekeningen en collages van Clarysse hebben iets mysterieus, iets raadselachtig in zich, ze roepen altijd vragen op. Ze zijn ook nooit een perfecte weergave van een waargenomen werkelijkheid, dan is een foto meer aangewezen toch? Maar ze intrigeren ons, ze verwijzen naar films, naar filosofen en schrijvers, naar dans en theater, naar religie en rituelen, naar dat wat verder ligt dan het direct waarneembare en ze confronteren ons, al dan niet gewild, met onszelf, met onze eigen geschiedenis.

En laat ik het nu even hebben over Edith Ronse. Ooit maakte ik voor het eerst kennis met haar werk in het park bij het kasteel van Watou, een wit beeld dat er stond als gebeiteld. Het was een beeld dat bestond uit twee tegenover elkaar staande menselijke figuren, neigend naar elkaar, maar de hoofden en de schouders bedekt door een voor mij ondefinieerbare massa. Het is nochtans zo dat Edith eigenlijk niet beitel, ze bouwt haar beelden op met klei, ze schept ze vanuit de aarde, maakt er een mal van en giet ze dan af in een degelijke kunststof. Dat beeld in Watou was als het ware nog aan het ontstaan, de figuren ontworstelden zich uit die materie.

Ondertussen heb ik het werk van deze bijzonder getalenteerde beeldenmaakster steeds beter leren kennen dankzij diverse tentoonstellingen. Opvallend is dat het werk van Edith Ronse steeds draait om het lichaam in beweging en meestal in beweging in combinatie met een ander lichaam. Ze is duidelijk gefascineerd door de dynamiek die er van het bewegende lichaam kan uitgaan. Ze toont hier naast het grote werk ook een reeks bozzetti of studies in terracotta die een bijzonder goed beeld geven van haar onderzoek. Het zijn heel interessante werkjes die bruisen van spontaneïteit en van opmerkelijke waarneming.

Omtrent die waarneming is geen moeite haar te veel, zo is ze naar een echte worstelclub in het Leuvense gaan kijken naar de trainingen en de worstelpartijen tussen diverse leden, neemt ze foto's en bestudeert ze de anatomie zodat haar beelden eigenlijk als zeer natuurlijk en juist overkomen. Ze neemt zelf houdingen aan en stelt zo proefondervindelijk de spanning van de spieren vast.

De sculpturen van Edith Ronse zijn fysiek juist maar meestal onvolledig. Ik bedoel dat ze zelden het volledige lichaam weergeven. Juist door te fragmenteren weet deze kunstenaar een boeiende relatie met de toeschouwer, de kijker op te bouwen. Die kijker moet immers aanvullen, zijn fantasie mee inzetten. En ook hier komen we op het terrein van de interpretatie. Gaat het om iets agressief of is het gewoon een sportieve ontmoeting? Misschien is het wel een amoureuze onstuimigheid of een lekker erotisch aftasten. Ook bij de beelden van Edith Ronse heb je die ruimte om mee te bepalen wat je ziet of wil zien, speelt jouw geschiedenis mee.

Enkele van haar beelden zijn momenteel opgenomen in de aanbevelenswaardige tentoonstelling 'Les liaisons désireuses' in het Kasteel d'Ursel in Hingene. Het is een tentoonstelling voor volwassenen, bijzonder goed en ondeugend, waar het werk van Edith duidelijk even goed op zijn plaats is.

Net zoals bij de schilder het realiseren van een werk meteen ook een onderzoek is, is dat bij deze beeldhouwster eveneens het geval. Nooit is een werk gratis, het is een uitdaging, een ontdekkingstocht, een exploratie van de mogelijkheden.

Voor de manifestatie 'Coup de ville' in Sint-Niklaas kreeg ze de vraag om daar een werk voor te realiseren. Het moest levensgroot zijn of groter. En er werd gedacht aan judo gezien deze editie een link wilde leggen met de sport en de Olympische Spelen. Stef Van Bellingen wees ook op een mogelijke relatie met Yves Klein, die naast kunstenaar ook een judoka was. Zo is het beeld 'Standing locomotion' tot stand gekomen. Ik heb het bij wijze van spreken zien groeien. Het is helemaal niet evident om een dergelijk beeld in klei te realiseren. Het was ook de eerste keer dat Edith niet met naakte lichamen werkte. Het vraagt veel studie en observatie om het plooienspel op een natuurlijke wijze te laten samenvallen met het lichaam dat het verhult. Het feit dat het beeld uiteindelijk in het blauw werd gerealiseerd heeft alles te maken met die referentie naar de kunstenaar die het presteerde om zijn eigen blauw te patenteren. Het beeld toont een momentopname waarop van de beide judoka's een met één voet op de grond staat en de andere de zwaartekracht trotseert. Een momentopname die met een ongelooflijke naturel als een evidentie wordt gepresenteerd.

Bij toeval zag ik onlangs de toespraak opnieuw die Jean d'Ormesson, schrijver en filosoof en eminent lid van de Académie française in maart 2010 gaf bij de opname van Simone Veil in diezelfde Académie. Hij zegde onder meer: "Il y a de l'énigme en vous, une énigme claire et lumineuse jusqu'à la transparence. Elle inspire ceux qui ont la confiance en vous des sentiments qui les étonnent eux-mêmes." Die uitspraak ontroerde me en ontroert me nog steeds en ik vind ze toepasselijk bij het zien van jullie beider werk en ik zeg het nu even in het Nederlands: "Er schuilt een raadsel in u, een raadsel dat klaar en helder is tot op het punt van transparantie. Het inspireert diegenen die vertrouwen in u hebben met gevoelens die henzelf verrassen."

Daan Rau

Torhout, 16 augustus 2024